

Да ли Америка заиста доживљава пад?

Пише: Пол Кенеди
среда, 29 децембар 2010 13:08

Куда су се запутиле Сједињене Америчке Државе? Да се нису изгубиле? Да ли је „ефекат Обама“, за који се на почетку чинило да ће зауставити губитак њеног имиџа, већ прошао? Или, што је још озбиљније, да ли им са тог пута нема повратка? Да ли су се нашле на дугачком списку најјачих сила које су се кроз историју на врх, а онда се полако скотрљале низбрдо, или како је то Радјард Киплинг описао: „Погледајте нашу славу негдашњу/иста какву некада имадоше Нинива и Тир.“? Да ли је Америка у Авганистану нашла себи равног? И да ли је опседнутост нејасно дефинисаним ратом против тероризма одвлачи пажњу са постепеног, али много озбиљнијег успона Кине на светској позорници? Да ли ће долар непрекидно падати као што је то био случај са фунтом стерлинга између четрдесетих и седамдесетих година двадесетог века?

Лако је одговорити потврдно на сва ова питања, а у Латинској Америци, Европи, на Блиском истоку, у Азији, па и самим Сједињеним Државама, има оних који то и чине. Постоји, међутим, још једно мишљење о данашњој улози Америке у овом и те како компликованом свету, а гласи овако – дешава се напосто то да САД постепено и сасвим природно губе свој абнормалан статус у међународном систему и враћају се на позицију једног од најистакнутијих играча у малом клубу великих сила. Није све кренуло толико по злу, а не тврдимо да је Америка постала рањени и немоћни див. Напосто, све се враћа у нормалу.

Америка је имала срећу да буде географски удаљена од било које друге силе (као и Британија, која је острво), што ју је заштитило од разарања у оба светска рата (као што је Британија избегла разарања током револуционарних и Наполеонових ратова).

Како да објаснимо ову охрабрујућу тврдњу? Па, могли бисмо да почнемо са историјским поређењем. Како историчар Ерик Хобсбом истиче у свом великом делу *Industry and Empire*, мала острвска држава Британија је негде на половини деветнаестог века производила две трећине светских залиха угља, половину гвожђа, пет седмина залиха челика и половину

Да ли Америка заиста доживљава пад?

Пише: Пол Кенеди

среда, 29 децембар 2010 13:08

памучних тканина. Овај изузетан положај је заиста био абнормалан, то јест, тако није могло бити вечито. А чим су се земље са већим бројем становника и више ресурса (Немачка, САД, Русија, Јапан) организовале као Британци, било је сасвим очекивано да ће имати више удела у светској производњи и тако смањити удео Британије на неку разумнију меру. Историчари привреде и политике ову причу узимају здраво за готово. Она се своди на историјске токове и померање центара моћи која се дешавају када се производна снага пресели из једног дела света у други. Гледано на дуге стазе, ово је заправо најлогичније схватање историје.

Зашто онда не бисмо гледали на Америку и њену садашњост и будућност исто тако хладне главе? Извесно је да је она знатно већа и многољуднија земља од Британије, да поседује много више природних ресурса, али јој је развој текао више-мање исто. После 1890. САД су полако преузеле прво место од британске империје позајмивши најбитније технологије (парна машина, железница, производња текстила), дајући сопствени допринос у хемијској и електро индустрији и стекавши пионирску предност у производњи аутомобила, ваздухоплова, софтвера и хардвера. Америка је имала срећу да буде географски удаљена од било које друге силе (као и Британија, која је острво), што ју је заштитило од разарања у оба светска рата (као што је Британија избегла разарања током револуционарних и Наполеонових ратова). Америка је 1945. имала половину светског БНП, што је невероватан удео, али не мање него Британија један век раније, када је имала највише парних машина на свету. Међутим, у оба случаја је био посебан историјски тренутак. Када су остале земље покушавале да их достигну, ова предност се смањивала.

Када је у питању Америка, овај аргумент бисмо могли духовито побити враћајући се на тврдњу коју је пре двадесет година изрекао стручњак са Харварда Џозеф Нај, који снагу и утицај Америке на светском плану пореди са масивним трonoшцем, то јест, да се њен неприкосновени положај почива на три стуба који се ослањају један ан други – на тзв. мекој сили (*soft power*), економској снази и војној моћи. Како је Нај наговестио, САД на сва три поља предњачи у односу на све остале такмаце. Иако је можда глобални удео релативне снаге постао разуђен, то ни на који начин није угрозило доминантну улогу Америке.

Како данас изгледа ова процена? Овде мислим на три стуба која спомиње Нај. Мека моћ, тј. могућност убеђивања осталих држава да раде како Америка тражи – делује као најслабији. Ово није мера снаге која се може статистички израчунати, као што је то случај са производњом челика или издаци на одбрану, тако да у расправу улазе субјективни утисци. Ипак, да ли би неко оспорио тврдњу да је могућност Америке да утиче на неке државе, као што су Бразил, Русија, Кина или Индија, опала у последње две деценије? Када је Нај писао свој текст, истакао је важност популарне културе

Да ли Америка заиста доживљава пад?

Пише: Пол Кенеди

среда, 29 децембар 2010 13:08

(Холивуд, џинс), доминацију енглеског језика, све већу стандардизованост америчког пословања (од хотелских ланаца до правила за вођење књига) и ширења демократије, што су све показатељи утицаја Америке.

Истински конкурентна велика сила не би смела да дозволи толики пораст трговинског дефицита, нити да се федерални, државни или општински дефицит повећава овим темпом и да буквално износи билионе долара.

Иако су ова размишљања била занимљива, у међувремену смо приметили да радикални студенти од Анкаре до Амстердама и даље носе фармерке, али ипак демонстрирају против Сједињених Америчких Држава и како је сасвим могуће да би потпуно слободан систем гласања у, рецимо, Египту, Саудијској Арабији или Кини довео до парламентарне већине која се дубоко не слаже са политиком Вашингтона. Редовно истраживање глобалног мњења које спроводи фондација Пју указује на то да је све мање симпатија према Америци, упркос краткорочном успону који се десио захваљујући Обама. Мека моћ веома брзо долази и одлази.

Што се тиче слабљења другог темеља, релативне америчке премоћи на пољу економије и стране валуте... па, човек би морао бити слеп и глув да не примети очити пад из претходних неколико година. Ако ме ишта изненађује, онда су то управо брзина и интензитет овог пада. Истински конкурентна велика сила не би смела да дозволи толики пораст трговинског дефицита, нити да се федерални, државни или општински дефицит повећава овим темпом и да буквално износи билионе долара. Ово је неодрживо, премда ову чињеницу прикривају хиљаде америчких економиста и саветника за инвестиције, који приказују позитивну слику клијентима који сами не умеју да размишљају стратешки. Колективно лудило саветника за инвестиције отежава фанатично залагање америчког Конгреса да кинеска валута постане још јача. Да ли САД заиста желе да постану релативно слабије? У једном тренутку досадашње петстогодишње историје валута и сила, холандски гулден је истиснуо шпански ескудо. Затим је фунта стерлинга истиснула гулден (као и франак и марку), а потом је долар истиснуо фунту. Шта Вашингтон ризикује док подстиче јачање кинеске валуте? Бојим се да ризикује јачи политички утицај Кине у свету.

Насупрот томе, војна моћ Америке је и даље изузетна. Бар је овај темељ чврст. А колико је заиста чврст? Готово половина светских средстава утрошених на војску потиче из САД, тако да није чудно што поседује огромну морнарицу опремљену носачима авиона, завидан број припадника копнене војске и маринаца који се могу ангажовати у целом

Да ли Америка заиста доживљава пад?

Пише: Пол Кенеди

среда, 29 децембар 2010 13:08

свету, технолошки високоразвијено ваздухопловство, као и логистичке потенцијале и обавештајну мрежу којима нема равна. Иако је ово најчвршћи темељ, то не значи да нема супарника, и то на више поља.

Путинова Русија се грчевито бори да поново задобије некадашње зоне утицаја, а искрено говорећи, чини се да је мало тога што Вашингтон може да уради уколико Кремљ поново усиса Белорусију или Летонију. Индија је решена да термин „Индијски океан“ не буде само израз у географији. Уколико се њени планови испуне, за двадесет година овај океан ће бити под њеном контролом.

Прво је успон нерегуларног или „асиметричног“ ратовања у коме се појављују недржавни актери. Свако ко је гледао недавно награђени филм *The Hurt Locker*, који приказује тешка и крвава искуства америчке војске у Ираку, знаће о чему се ради. Ово значи да уске улице Фалуџе, или, још више, високи кланци Хелмандских планина, изједначавају изгледе у борби. Висока технологија није баш толико успешна против бомбаша самоубице или лукаво постављене нагазне мине. Начин ратовања генерала Патона и није успешан када не возите тенкове долином Лорене, већ милите оштећеним возилом кроз Хајберски кланац. Скупе беспилотне летелице су заправо глупост. Због њих се чини да је мање битно победити на копну, а на крају ће изгубити битку.

Затим, у складу са историјским обрасцем успона и падова великих сила, дошло је до појаве нових нација конкурената које се пробијају до позиција које је Америка задобила после Другог светског рата. Путинова Русија се грчевито бори да поново задобије некадашње зоне утицаја, а искрено говорећи, чини се да је мало тога што Вашингтон може да уради уколико Кремљ поново усиса Белорусију или Летонију. Индија је решена да термин „Индијски океан“ не буде само израз у географији. Уколико се њени планови испуне, за двадесет година овај океан ће бити под њеном контролом, што је и прилична утеха, јер ће спречити одлучне, али трапаве покушаје Кине да се докопа толико потребних афричких залиха минерала. Али, Кина ће можда путем својих сасвим нових и високоразвијених технолошких система (електронско ратовање, тихе подморнице, нисколетећи пројектили), можда ускоро имати могућности да отера америчку ратну морнарицу даље од својих обала. Свидело се то некоме или не, Америка ће бити истиснута из Азије.

Уопштено говорећи, и под условом да постепено смањивање америчког утицаја у Азији може да се одигра путем узајамних споразума и без прекидања економских веза, ово можда и неће бити лоше. Готово ниједна влада у Азији не жели да се САД сада повуку

Да ли Америка заиста доживљава пад?

Пише: Пол Кенеди

среда, 29 децембар 2010 13:08

или да то учине одједном, а многе од њих претпостављају да САД у будућности више неће бити толико истакнут играч. Због чега ова дебата или преиспитивање не би почели одмах? Наде Америке о преобликовању Азије понекад неодољиво подсећају на некадашње наде Британије да ће исто учинити са Блиским истоком. Немојте ићи тамо.

Коначно, и најозбиљније, Америка се све више опасно ослања на то да ће остале владе финансирати сопствене дефиците. Војна снага не сме бити на стакленим ногама. А не може се ни заувек ослањати на зајмове из иностранства. Чини се да председник, у све усамљенијој Белој кући и све неефикаснијем Конгресу, не може да добије рестриктиван али и пристојан фискални пакет. А сада неки блесави популисти захтевају политику смањења пореза и потрошње поред које би комедија апсурда изгледала веома рационално.

Држава се не може водити на овакав начин, а нарочито не Америка, која је упркос својим манама главно упориште целог света. Треба се бринути о суседима, као и о многим пријатељима и савезницима. А ту су чак и Индија и Бразил, које ће играти све битнију улогу у светској политици. Морамо се одрећи бенигне америчке хегемоније. Можемо зажалити што она постоји.

Међутим, точак историје ће уклонити ту хегемонију, што је јасно као дан. Глобална позиција Америке је тренутно чврста, озбиљна и веома јака. Али, руку на срце, ипак је абнормална. Колико-толико ће опасти.

Америка ће се од претерано нарасле светске силе вратити на статус велике нације, али нације која се мора слушати и која ће у наредном периоду бити једина која може обезбедити равнотежу у проблематичним подручјима. И даље ће бити веома битна, али мање него што је била. То уопште није лоше. Тако ће бити нормалније.

(Превод **Ненад Томовић**)